

KÜRZ b. ALKAME

(كوز بن علقمة)

Kürz b. Alkame b. Hilâl el-Huzâî
(ö. 45/665 [?])**Sahâbî.**

Mekke ve civarında yaşayan Huzâa kabilesinin Kâ'b kolundan olup Kürz b. Hubeş diye de bilinir. Hem Câhiliye hem İslâm döneminde yaşayan **muammerûn*** dandır. İyi bir iz sürücü (kâif) olarak şöhret yapmış, kendisinden sonra oğulları da bu mesleği sürdürmüştür. Hicret sırasında Hz. Peygamber ve Ebû Bekir'in izlerini o sürmüş, müşriklerle birlikte Sevr mağarasına kadar gitmiş ve izlerin orada bittiğini görünce onları ya yerin yuttuğunu ya da göğe kaldırdıklarını söylemiştir. Kürz, Resûl-i Ekrem'in ayağını ve ayak izini gördüğünde bunun Harem-i şerif'te bulunan makam-ı İbrâhim'deki ize benzediğini, dolayısıyla onun da peygamber olması gerektiğini söyleyerek Resûl-i Ekrem'in peygamberliğini bu yolla ispat etmek istemiştir.

Kürz b. Alkame Mekke'nin fethedildiği gün müslüman oldu ve bir ara Medine'ye yerleşti. Zaman zaman Askalân (veya Uşfân) şehrine gidip orada ikamet ettiği rivayet edilmektedir. Uzun süre yaşamış olması sebebiyle kendisine çeşitli konularda danışılan kimse konumundaydı. Muâviye b. Ebû Süfyan devrinde Medine Valisi Mervân b. Hakem, Harem-i şerif'in sınırlarını belirleyen bazı nişan ve alâmetlerin kaybolduğunu bir mektupla bildirince Muâviye, Kürz b. Alkame hayatta ise ona danışılmasını ve bütün alâmetlerin buna göre yenilenmesini emretmiş, Harem'in sınırlarını en son onun tesbitiyle çizilmiştir. Hayatının sonlarına doğru gözlerini kaybeden Kürz 45 (665) yılı civarında vefat etti. Onun nerede öldüğü bilinmemektedir.

Kürz b. Alkame Hz. Peygamber'den altı hadis rivayet etmiş, Urve b. Zübeyr b. Avvâm ve Süleyman b. Habîb tarafından nakledilen bu rivayetleri Tayâlisî (*Müsned*, s. 182), Humeydî (*Müsned*, I, 260) ve Ahmed b. Hanbel (*Müsned*, III, 477) tarafından tahrîc edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tayâlisî, *Müsned*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), s. 182; Humeydî, *Müsned* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), I, 260; *Müsned*, III, 477; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 238; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, s. 471; İbn Kâfî, *Mu'cemü's-şahâbe* (nşr. Ebû Abdurrahman Sa-

lâh b. Sâlim el-Musarrâfî), Medine 1418/1997, II, 372-373; İbn Hibbân, *es-Sikât*, III, 355-356; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî Abdülmeccid es-Selefi), Beyrut 1405/1985, XIX, 197-199; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 236; a.mlf., *Esmâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kisrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 197; İbn Abdülber, *el-İstâb* (Bicâvî), III, 1311; a.mlf., *el-İnbâh 'alâ kabâ'ili'r-ruvât* (nşr. İbrâhim el-Ebyârî), Beyrut 1405/1985, s. 81-85; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), IV, 469-470; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), V, 583; Hâlid Abdurrahman el-Ak, *Mevsû'atü'l-'uzamâ' havle'r-resûl*, Beyrut 1412/1991, III, 1649.

MEHMET EFENDİOĞLU

KÜRZ b. CÂBİR

(كوز بن جابر)

Ebû Abdurrahmân Kürz
b. Câbir el-Fihri
(ö. 8/630)**Sahâbî.**

Hudeybiye Antlaşması'nda Hz. Peygamber'in yanında bulunduğu dikkate alınarak bu sırada müslüman olduğu söylenmiştir. Kureyş'in önde gelen isimlerinden biri olup henüz İslâmiyet'i kabul etmediği dönemde Mekkelî bir çetenin başında Medine'nin güneyindeki kenar mahallelere saldırarak halkı kılıçtan geçirip mallarını yağmaladı, ayrıca Cümmâ (veya Zülceder) otağındaki sürülerini alıp kaçtı. Olayı haber alan Resûlullah, Medine'de Zeyd b. Hârîse'yi vekil bırakarak küçük bir müfreze ile onu yakalamak üzere yola çıktı. İlk Bedir veya Sefevân Gazvesi denilen bu olayda Bedir yakınlarındaki Sefevân vadisine kadar devam eden birkaç günlük takibe rağmen Kürz ve adamlarına yetişilemeyerek geri döndü (Rebîülevvel 2 / Eylül 623).

Resûlullah, çobanı Yesâr'ı öldürerek zekât develerini çalan Becile kabilesine mensup sekiz kişilik eşkiya grubunu yakalamak üzere gönderdiği yirmi kişilik müfrezinin başında Kürz b. Câbir'i görevlendirdi. Kürz, Cümmâ otağına giderek eşkiyayı yakaladı ve Medine'ye getirdi (6/627).

Mekke'nin fethinde Hâlid b. Velîd'in kumandasındaki birlikte görev alan Kürz, arkadaşı Hubeş b. Hâlid'le birlikte Hz. Peygamber'in çizdiği güzergâhı terkedip başka bir yoldan ilerlerken Handeme denilen yerde bir grup Kureyş savaşıyla girdikleri çatışmada Hubeş şehid oldu. Kendisi de onun cesedi etrafında mersiyeler okuyarak çarpışmaya devam etti ve şehid düştü (Ramazan 8 / Ocak 630).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Megâzî", 48; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 2; II, 568-569; III, 875; İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 407-408, 608, 640-641; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 455; Taberî, *Târîh*, Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübü'l-ilmîyye), II, 13, 14, 15, 159; İbn Abdülber, *el-İstâb*, III, 309-310; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, IV, 468; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 112, 210, 247, 303; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 290-291; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 239; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VI, 119-125.

ASRİ ÇUBUKÇU

KÜSEYYİR

(كسيرة)

Ebû Sahr (Ebû Cum'a) Küseyyir
b. Abdurrahmân (b. Ebû Cum'a)
b. el-Esved el-Huzâî
(ö. 105/723)**Arap platonik aşk şairi.**

23-24'te (644-645) veya 40 (660) yılında doğduğu kaydedilir. Huzâa kabilesine mensuptur. Asıl adı Kesîr olan şair, kısa boylu ve zayıf yapılı olması sebebiyle bu kelimenin küçültme hali olan Küseyyir diye tanındı. Onun sevgi ve şefkat ifadesi olarak bu adı aldığı da kaydedilmektedir. Şiirlerinde adı sık sık geçen sevgilisi Ümmü Amr Azze bint Humeyl b. Haf's'a nisbetle Küseyyiru Azze olarak da anılmıştır.

Küseyyir küçük yaşta babası ölünce amcasının himayesinde büyüdü ve çobanlık yaptı. Hayatının önemli bir kısmını Medine ile Yenbûayn arasında geçirdi. Rivayete göre şair, gençlik döneminde Kızıldeniz sahilinde sürüsünü otlatırken Beni Damre kadınlarından bir topluluğa rastlamış, onlara en yakın suyu nerede bulabileceğini sormuş, kendisine suyun yerini gösteren Azze adındaki kıza bu sırada aşık olmuş, onun için yazdığı şiirler halkın diline düşünce Azze'nin ailesi kabile töresine uyarak aile şerefini kurtarmak için onu ilk isteyen yaşlı birine vermiş, Azze kocası ve aşiretiyle birlikte Mısır'a göç etmiş, bu olaydan sonra Küseyyir'in aşkı daha da artmıştır. Bir süre sonra Halife Abdülmelik b. Mervân kocası vefat eden Azze'yi Küseyyir ile evlendirmek istemiş, bunun için Medine'de bulunan Küseyyir'e mektup yazarak Dimaşk'a gelmesini söylemiş, ancak Küseyyir Mısır'a gittiğinde Azze'nin cenazesinden dönen cemaatle karşılaşmış (85/704), burada Azze için bir mersiye söylemiştir. Cemîl-Büseyne, Mecnûn - Leylâ aşkı gibi Küseyyir - Azze aşkı da Araplar

arasında platonik bir aşk hikâyesine dönüşmüştür.

Şi'a'nın Keysâniyye koluna mensup olan Küseyyir şiiirlerinde Ehl-i beyt'e bağlılığını, nübüvvetin Hz. Ali'ye ve oğullarına geçtiğini, Hz. Ali'nin oğlu Muhammed b. Hanefiyye'nin beklenen mehdî olduğunu dile getirmiştir. Muhtâr es-Sekafi tarafından mehdîliği ilân edilen Muhammed b. Hanefiyye, Abdullah b. Zübeyr tarafından Mekke'de hapsedilmiş, bir süre sonra hapisten çıkınca Küseyyir ile birlikte Dimaşk'a giderek Abdülmelik b. Mervân'a biat etmişti. Küseyyir, bu vesileyle Abdülmelik'le tanışma ve kendisine methiyelerini takdim etme fırsatı buldu. Ardından Abdülmelik'in kardeşi Mısır Valisi Abdülazîz b. Mervân'a methiyelerini sunmak üzere Kahire'ye gitti. Bir rivayete göre Azze'nin hasretiyle burada fazla kalamayıp Medine'ye dönmek üzere yola çıkmış, Medine yakınlarına geldiğinde Mısır'a göç etmekte olan Azze'yi görmüş, bunun üzerine Mısır'a gitmiş, fakat oraya vardığında Azze'nin cenazesini defneden cemaatle karşılaşmıştır. Medine'de vefat eden Küseyyir fakih İkrime el-Berberî ile aynı gün defnedilmiştir. İmam Muhammed el-Bâkır'ın onu çok takdir ettiği ve cenazesinde bulunduğu kaydedilmektedir.

Küseyyir'in Şii olduğu halde Emevîler'den Abdülmelik b. Mervân, Abdülazîz b. Mervân, Yezîd b. Abdülmelik, Ömer b. Abdülazîz'e methiyeler yazması, imam kabul ettiği Muhammed b. Hanefiyye'nin Abdülmelik'e biat etmesinden kaynaklanmaktadır ve iddia edildiği gibi bu hususta takyipe yapması söz konusu değildir. Ayrıca güçlü bir şair olması, muhtemelen Emevî halifelerinin onun itikadî yönünü görmezlikten gelmelerine sebep olmuştur.

Kendisi gibi platonik aşk şairlerinden olan Cemîl Büseyne'nin râvisi olması Küseyyir'e ilk şiiir denemelerini gazel ve aşk temaları üzerinde yapma imkânı vermiş, zamanla şiiirleri Azze aşkı ve onun tasvirinde yoğunlaşmıştır. Gazel ve tasvirlerinde abartılar bulunmakla birlikte realist çizgi ağır basar. Gerek Azze aşkı gerekse Hâzîn ile ağır hiciv atışmaları yüzünden başı belâya giren şairi her defasında yakın dostu Hindif (Handak) el-Esedî'nin kurtardığı kaydedilir.

Keskin zekâsı ve üstün feshatiyle Küseyyir yaşadığı dönemde Hicaz bölgesinin en büyük şairi olarak tanınmıştır. İbn Sellâm el-Cumahî onu birinci sınıf şair-

lerden saymış ve adını Cerîr b. Atiyye, Ferezdak ve Râilbil ile birlikte zikretmiştir. Şiirlerinin bir kısmı bestelenmiş olan şairin Azze'ye olan duygularını tennüm ettiği "Kaside-i Tâiyye"si meşhurdur.

Küseyyir'in, Abdullah b. Ebû Ubeyde'nin derleyip Muhammed b. Habîb ile İbn'ü's-Sikkît'in şerhettiği divanı zamanımıza ulaşmamıştır. Henri Pérès şairin şiiirlerini derleyerek şerhetmiş ve iki cüz halinde neşretmiştir (Cezayir 1928-1930). Divanın ikinci bir derlemesi İhsan Abbas tarafından yapılmıştır (Beyrut 1971). Küseyyir'in hayatı ve şiiirlerine dair uzunca bir incelemeyi ihtiva eden bu neşirde düzensiz olarak sıralanmış 133 parça kaside ve kıta yer almaktadır. Divanın alfabetik tertipli neşrini ise Mecîd Tarrâd gerçekleştirmiştir (Beyrut 1413/1993). C. Zeydân, şairin Ebû Abdullah er-Reşîd tarafından şerhedilen divanının bir nüshasının Escorial Library'de bulunduğunu kaydeder (*Âdâb*, I, 288).

BİBLİYOGRAFYA :

Küseyyir, *Divân* (nrş. Mecîd Tarrâd), Beyrut 1413/1993, neşredenin girişi, s. 9-25; Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, II, 241, 251; III, 9, 109, 112, 245, 253; IV, 67; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve ş-şu'arâ'* (de Goeje), s. 316-329; Mes'ûdî, *Mürücü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 212, 214; III, 74, 200; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğâni*, Beyrut 1957, IX, 3-13; XII, 170-189; Merzûbânî, *Mu'cemü ş-şu'arâ'* (nrş. F. Krenkov), Beyrut 1402/1982, s. 350; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, Mısır 1927, IV, 115; V, 62, 64; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 189-192; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetü'l-edeb*, II, 377-383; Brockelmann, *GA*, I, 48; Ahmed er-Rebîî, *Küseyyir 'Azze: Hayâtühü ve şî'rüh*, Kahire 1967; Abdülvehhâb es-Sâbüni, *Şu'arâ' ve devâvîn*, Beyrut 1978, s. 107-109; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 617-621; Şevki Dayf, *Târîhu'l-edebi'l-Arabî*, Kahire 1982, II, 319-323; Abdülkerîm Muhammed el-Hatîb, *Şu'arâ'ü Yenbü' ve Benî Dâmre*, Riyad 1982, s. 13-26; C. Zeydân, *Âdâb*, I, 287-288; Ahmed Muhammed Uleyyân, *Küseyyir 'Azze: 'Aşrühü hayâtühü şî'rüh*, Beyrut 1412/1992; C. Van Arendonk, "Küseyyir", *IA*, VI, 1115-1116.

MUSTAFA ÇUHADAR

KÜSÛF

(الكسوف)

Ayın güneşle dünya arasına girerek güneş ışığını engellemesi, güneş tutulması.

Sözlükte "örtmek; kararmak" anlamlarına gelen **küsûf**, güneş için kullanıldığında ayın güneşle dünya arasına girerek güneş ışığını engellemesi yani güneş

tutulması olayını ifade eder. **Küsûf** kelimesiyle anlam bakımından ilişkili olan ve sözlükte "batmak, görünmez olmak" mânasına gelen **husûf** ise ay ile ilgili olarak kullanıldığında dünyanın ay ile güneş arasına girerek ayın yüzeyine güneş ışığının ulaşmasını engellemesi yani ay tutulması demektir. **Küsûf** ve **husûf** kelimeleri güneş ve ay tutulması hakkında birbirinin yerine kullanılmakla birlikte fıkıh ve astronomi literatüründe genellikle güneş tutulması için **küsûf**, ay tutulması için **husûf** kelimesi yaygınlık kazanmıştır. Diğer taraftan güneş ve ay tutulmasının ikisine birden "**küsûfân**" veya "**husûfân**" denildiği de olur.

Kıyamet günü meydana gelecek hadiselerin biri olarak ayın tutulacağına işaret eden âyet (el-Kıyâme 75/8) dışında Kur'an'da **küsûf** ve **husûf** ay ve güneşle ilgili olarak geçmez. Hadislerde de bu iki kelime, olayın kozmik yönünü değil güneş ve ay tutulması esnasında yapılması istenen ibadetlere dair açıklamalar vesilesiyle yer almaktadır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "hşf", "ksf" md.leri).

Kur'an-ı Kerîm'de güneş ve ay hakkında daha çok hikmet yönüne ve yaratıcının kudretine vurgu amacıyla çeşitli açıklamalar yapılır. Güneş ve ay üzerine yemin edilir ve bu iki cismin Allah'ın varlığının birer delili olduğu ifade edilerek insanın bunlar üzerinde düşünüp ibret alması, böylece kendisini yaratan Allah'a karşı kulluk şuurunu içinde bulunması istenir (el-En'âm 6/77-78, 96; Yûnus 10/5; Yâsîn 36/38-40; Fussilet 41/37; el-Müddessir 74/32; eş-Şems 91/1-2). Bu açıklamalar, ay ve güneşe kutsallık atfeden veya gayba ait çeşitli sonuçlar bağlayan eski anlayışları düzeltme gayesi de taşımaktadır. Astronomi bilgisinin hayli zayıf olduğu Eskiçağ'lardan itibaren ay ve güneş tutulmasıyla ilgili olarak pek çok yorum yapıldığı, meselâ önemli bir kişinin veya bir hükümdarın doğum ya da ölümünün işareti sayılarak uğur veya uğursuzluk sebebi kabul edildiği bilinmektedir. Nitekim Câhiliye dönemi Arap toplumunda güneş tutulmasının önemli bir kişinin ölümü üzerine meydana geldiği şeklinde bir inanış mevcuttu. 10 (632) yılında Hz. Peygamber'in oğlu İbrâhîm vefat ettiği gün güneş tutulunca bazı kimseler bu iki olay arasında irtibat kurmuş, Resûl-i Ekrem de güneş ve ayın ilâhî birer alâmet olup bir kişinin ölümü üzerine tutulmayacağını belirtmiştir (Bu-hârî, "Küsûf", I, 15; Müslim, "Küsûf", 10, 23, 29).